

פאיריג לזשע"ה

לעילוי נשמת א"מ הרב מאיר שמואל ב"ר אהרן הכהן כץ זצ"ל

ממענות אריות

אמרות ועבודות מגדו"

בעת מסעו של מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל לארה"ב, כאשר הופיע בהדרו בעיר לייקווד. תושבי העיר צבאו על דלתו, וביקשו לקבל עצה וברכה על מצוקותיהם השונות.

עם התגברות זרם הבאים, הבחין הגראי"ל שטיינמן שבעצם הוא עד למסכת של אסונות ומקרים קשים שפגעו בעיר, ואכן רבני העיר אוששו את תחושתו, וביקשו לדעת על מה עשה ה' ככה לעיר גדולה לאלוקים, ומה אפשר לעשות להעביר את מידת הדין המתוחה.

במעמד קבלת פנים לכבודו שהפך לעצרת חיזוק והתעוררות, נשא דבריו ואמר: 'שבת היא מקור הברכה, והרי חז"ל הבטיחו שהשבת מביאה ברכה לעולם. התחילו נא לקבל שבת חצי שעה קודם, הכניסו את השבת לבתיכם חצי שעה קודם, ויחד עמה תבוא גם הברכה ולא תדעו עוד צער. בני הקהילה קיבלו זאת על עצמם על אתר, וכבר באותה שבת רוב הציבור הקדימו לקבל את השבת.

על ההמשך המפתיע העיד רבי מלכאל קוטלר שליט"א (ר"י לייקווד), שאם בכל שבוע היו ה'הצלה' מוזנקים ל 60-70 קריאות בשבת אחת, באותה שבת לא נשמע שבר בגבולם, וכוחות ההצלה בטלו ממלאכתם השבת! כך, בשבת שהתקבלה בכבוד וביקר מוקדם מזמנה הקבוע, זכתה קהילה שלמה לראות את מימוש התפילה: 'וברצונך הניח לנו ה' אלוקינו, שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו!' כשנצטרף למקדמי השבת, גזירות יתבטלו, שפע ירד ופרנסה וחיים טובים לכולנו.

צרף עין

ויצונו אל יוסף... אביך ציווה לפני מותו... כה תאמרו ליוסף, אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם וכו'.

האחים מספרים ליוסף, שיעקב ציווה שיסלח ולא ינקום באחיו על מה שעוללו לו.

אך מבואר ברש"י, שבפועל מעולם לא ציווה יעקב כך, והאחים הם שאמרו כך ליוסף, בגלל חששם ממנו.

והשאלה היא, מדוע באמת לא פנו האחים אל יעקב וביקשו ממנו לומר כך ליוסף?

הגות שאבעס'

טוב להודות לד' ולזמר לשמך עליין

צריך להבין מהי כוונת הכתוב, מילא אם היה כתוב 'חשוב להודות לד' או 'חובה להודות לד' מובן, אבל 'טוב להודות לד' מה טוב לי בזה שאני מודה לד'?

והשאלה גדולה יותר, שהרי קראנו לפני כמה שבועות, שיעקב נקרא 'יושב אהלים' ואילו עשו נקרא 'איש שדה', וההבדל בין אוהל לשדה הוא, שאוהל הוא מקום מגורו ושמור ואילו שדה הוא מקום פרוץ, מקום ללא גבולות. וכל עוד אדם מנוהל מהחלק הייחודי בהי' שבו, הוא שואף לחופש ולחוסר גבולות ולא מעוניין שאף אחד יגביל אותו או ידרוש ממנו משמעת ודין וחשבון – וא"כ איך טוב לאדם להודות לד' הרי זה היפך טבעו ודחפיו?

חז"ל אומרים במדרש 'לעתיד לבא כל הקרבנות בטלין וקרנן תודה אינו בטל' – מה המיוחד בקרבן תודה שאינו בטל לעולם?

ראיתי שמסבירים זאת על פי המדרש שאומר, שלעתיד לבוא הקב"ה הקב"ה יסדר את הצדיקים סביבו כענין והש"ת יהיה באמצע, ובכך תהיה יכולת לכל הצדיקים הנמצאים סביבו לראותו מכל מקום במעגל. והמדרש ממשיך ואומר שהצדיקים ירקדו לפני ד' בזריזות, כעלם צעיר, ויצביעו כביכול לכיוונו של הקב"ה הנמצא במרכז המעגל.

המהר"ל מבאר שמשמעותו העמוקה של המספר חמש הוא האחדות. כי המספר ארבע מסמל ארבע קצוות, והמספר חמש מסמל את נקודת האמצע המאחדת את כל ארבעת הקצוות.

לפי זה נראה להבין את הרעיון המונח בדברי המדרש הנ"ל שהצדיקים יעמדו בעיגול מסביב להקב"ה, כי במעגל ישנן הרבה נקודות הנמצאות במקומות שונים על פני המעגל, אך כל הנקודות מתייחסות, כל אחת מהמקום שלה, אל הנקודה האמצעית הנמצאת במרכז העיגול. כך גם אצל הצדיקים, לכל אחד מן הצדיקים ישנה אישיות שונה וכלים שונים שבהם עליו לעבוד את ד'. אך אומר המדרש כי הצדיקים אמנם עומדים במחול, כלומר שכל צדיק עומד במקום שונה מהצדיקים האחרים ולכל אחד מהם יש תפקיד ודרך שונים. אך הקב"ה הוא המחבר והמאחד את כולם, שהוא מרכז החיים שאליו כולם עובדים.

כל אדם נמצא במקומות שונים במעגל החיים, פעם יותר קרוב לפנימיות החיים, ופעם יותר רחוק, אבל היכן שאנו נמצאים במעגל החיים האישי שלנו עבודתנו היא להתחבר ולהתכוון מתוך מקומנו בהווה אל המרכז, אל ה' שהוא מקור חיינו, וממנו לשאוב רוח חיים.

והדרך להתחבר לד' יתברך שהוא מרכז המעגל היא ע"י הודאה, כיוון שכפי שאדם שמודה לאדם אחר על מתנה יפה וכדו', הוא בעצם אומר לנותן שלמרות שהמתנה נמצאת ברשותי, בכ"ז היא עדיין מתייחסת וקשורה אליך ולכן אני כ"כ מודה לך עליה. כך הדבר גם בהודאה לבורא עולם, בכך שאדם מודה לבורא הוא כאילו אומר "אני מבין שכל מה שיש לי ממך, וגם כאשר אני חי את חיי כאן בעולם הזה, בכ"ז כל מעשי וחיי קשורים ומחוברים אליך".

ולכן קרבן תודה וההודאה לא יתבטלו לעתיד לבוא, כי העולם הבא יהיה הזמן שבו תתגלה אחדותו של הקב"ה, שכל הנפרדים יתגלו כאוחדים. וזוהי מהות ההודאה, שעל ידה תתגלה שכל מעשיו ופעולותיו של האדם הינם מחוברים ומאוחדים בו ית'.

אז הבנו שכשאני מודה לד', אני בעצם מכוון נכון, אבל מה טוב לי בזה שאני מודה לד'?

נתאר לעצמינו ילד שמשחק בכדור על גג הבניין אך לגג אין עדיין מעקה, הילד תמיד שומר מרחק משמעותי מקצה הגג כדי לא ליפול חלילה וגם איפה שהוא כן משחק, הוא דרוך כל הזמן לא להתקרב מדי לקצה, אבל ילד שמשחק על גג עם מעקה, יש לו הרבה יותר שטח משחק, שהרי הוא יכול לשחק גם בקצה הגג ממש, והוא גם הרבה יותר משוחרר וזורם, כי אין סיכוי שהוא יפול וינזק.

אם אני תלוש וחי לעצמי, אז עלי לבדוק כל הזמן ש'הכל בשליטה' ושאיני לא מפספס משהו, אבל כשאני נמצא בידיים של ד' שהוא אבא טוב ותמיד אוהב אותי, אני יכול לשחרר...

וממילא, 'טוב להודות לד', כן, -מאד טוב- לאדם להודות לד', כי רק שמבטו מופנה לד' והוא יודע שהוא בידי ד' רק אז הוא יכול להיות שלו ורגוע תמיד גם אם הוא נמצא בקצה....

לכן אדם שרוצה להיות מאושר ושלו כאן בעוה"ז, הדרך היחידה היא קווא אל ד'.

ולכן נהגו להפך ולשלוש הסדר ולומר, לישועתך קיוויתי ה', קיוויתי ה' לישועתך, ה' לישועתך קיוויתי. כי אומרים לאדם, באיזה אופן שתסתובב ולא יזה צד שתפנה, הינך נצרך לחסדי וישועת ה', ורק בידיים שלו תוכל להיות שלו ורגוע!

העילוי ר' יענקל ראדישקובר היה מספר בהנאה:

פעם באתי למרן החזו"א ואמרתי לו "רבי, אם היה לי כח הייתי מבקר אתכם כל יום!"

ענה לי מרן החזו"א "ר' יענקל, אם לי היה כח הייתי זורק אתכם מכל המדרגות".

מעשה שהיה

נער צעיר וכן יחיד היה לייבל"ה כאשר התייתם מאביו, וכדי לעזור ולתמוך באימו האלמנה והשבורה, נאלץ לייבל"ה לעזוב את ספסל הלימודים ואת ה'חידור', ולעבוד כשוליה אצל סנדלר.

לייבל"ה היה קם ומתפלל במניין בעלי מלאכה, אוכל פת שחרית ואף לעבודתו מבוקר עד ערב, ואז פונה שנית לבית הכנסת לתפילת מנחה, לשיעור ב"עין יעקב" שנאמר על ידי הרב ולתפילת מעריב, ולאחר מכן שב לביתו לשמח את אימו האלמנה, אוכל את ארוחתו הדלה אותה הכינה לו אמו, וכדי לאגור כח ליום המחרת היה עולה על יצועו ונרדם מיד מרוב עייפות, וכך חלפו להם השנים.

עם דבר אחד התקשה לייבל"ה להשלים, עם הצורך לעזוב את לימוד התורה הקדושה, בליבו אהב לייבל"ה את התורה אהבה עזה, ומאוד נהנה ללמוד ולהגות בה. ומדי בוקר כאשר חלפו על פני החנות חבריו שמיהרו אל ספסל הלימודים, נסחטה דמעה מעינו על לייבל"ה, הייתה זו "דמעת קנאה" על שלא זכה למה שזכו הם.

מידי פעם בשעות הצהריים נכנס לו לייבל"ה אל בית הכנסת הגדול שבעיירה, שהיה ריק מאדם בשעות אלו, מתיישב בקרן זווית ומרטיב את ספר התהילים בתפילה ותחינה, שיזכה גם הוא ללמוד תורה. ובכל פעם שסיים את תפילתו הבטיח לבורא עולם, אמנם אני לא זכיתי, אך בעז"ה כשיהיה לי ילדים אעמיד לפניהם את כל התנאים שבועלם על מנת שידלו לתלמידי חכמים ההוגים בתורה הקדושה יומם ולילה. בתקווה זו התנחם לייבל"ה, ומחשבות אלו נתנו לו כח וטעם טוב והאירו את חייו האפורים ומלאי הקשיים.

בחלוף השנים הלך לעולמו הסנדלר אצלו עבד, ולייבל"ה ירש את מקומו. הוא התבסס והתחתן, ובורא עולם זיכהו בשלושה בנים. הבית היה שוקק חיים מפעילותם של הילדים, מרץ רב ועצום היה לכל אחד מהם, ושושבוותם הייתה לשם דבר, אך נפשם כלל לא חשקה בתורה, וזה מה ששבר את אביהם יותר מהכל,

"האם נחרץ גורלה של התורה לנדוד ממשפחתנו?", עמד לייבל"ה ובכה לבורא עולם, כל פסגת שאיפת חייו התנפצה לו מול העיניים, כמה פילל לילדים תלמידי חכמים, ומה יעלה בגורלם?

מספר פעמים ביום היה נועל לייבל"ה את חנותו הקטנה לשעה קלה, מסתגר בחדר הפנימי ובוכה ומיילל כתינוק, "אם בני לא יגדלו תלמידי חכמים מה טעם לחיז?" ובייחוד הפיל תחינתו על צעיר הילדים ששבוותו ומעשי הקודם שעשה, העפילו על שני אחיו הגדולים, ושום טיפת רצינות או הקשבה לא מצא בשובב זה. גם זוגתו שהייתה תמימה וצדיקה לא פסקה מלהתפלל ולהשפיע על ילדיה שישקיעו מרצם בלימוד התורה, אך שום שינוי לא קרה, וככל שגדלו הילדים גדלה שובבותם עמהם.

ערב אחד, בתום יום עבודה נעל ר' לייבל"ה את חנותו, ושם פעמיו לבית הכנסת של בעלי המלאכה, התפלל מנחה, ולאחר מכן ישב להאזין לשיעור הקבוע של הרב ב"עין יעקב", בשעה זו חש כה מרום, וכל מילה ששמע נסכה בעצמותיו אור ושמחה, שעת לימוד זו היא שנתנה לו כח להתמודד מול העמל והקושי בעבודתו, ובעיקר מול צערו העמוק על מצב ילדיו, שאת כל מרצם השקיעו במשחקים ובמעשי קונדס למיניהם. והנה נשמע קולו הנעים של הרב שקרא "זההיר בנר הווין ליה בנים תלמידי חכמים...", ואמרו המפרשים שהכוונה לנר שבת וחנוכה, "כל המהדר בהדלקתם זוכה לבנים תלמידי חכמים...".

ליבו של ר' לייבל"ה נותר ממקומו, הוא כבר לא היה מסוגל להתרכז בהמשך השיעור, המילים ששמע לחללו בראשו ותפסו את כל הגיגיו, משהו פנימי זעק לו "לייבל"ה יש כאן הבטחה מפורשת, קום ועשה כשהו...". כששב לביתו הבחינה אשתו באור מיוחד המקיף אותה, "מה יום מיומנים?", שאלה בפליאה, והוא שיתפה במה ששמע בשיעור מפי הרב, ולסיים אמר לה "החל מרגע זה באוי ונחסוך רובל-רובל, עד שנגיע לסכום מכובד בו נוכל לרכוש שני פמוטים כסף מהודרים ביותר, ובהם תדליקי עם שמן זית זך מהמעולים ביותר, וזה יהיה במקום נרות החלב התחובים בבלי חרס קטן ועלוב, לאחר מכן נמשיך לחסוך עד שנגיע לסכום בו נרכוש מנורה גדולה ומהודרת מכסף טהור, ובה אדליק אני נרות חנוכה, וחז"ל יקיימו את הבטחתם בדברי הרב בשיעור וזוכה לבנים תלמידי חכמים".

מי שראה את השמחה והאופור שאפף את ר' לייבל"ה ואשתו הצדקת, בתוכניתם לקבל את ברכת חז"ל, לא ראה שמחה ואופור מימיו. ר' לייבל"ה התקין קופה מיוחדת, וכל רובל שיכילו הכניסו לקופה, הם חסכו בקניית בגדים ומוצרים למיניהם, וחזו ממה שהיה מוכרח חסכו הכל למשימתם הנעלה אותה הציבו לעצמם. עברה שנה ולקראת סוף הקיץ רוקנו ר' לייבל"ה ואשתו את "קופת הברכה" כפי שכונתה בפיהם, ואכן סכום מכובד ביותר הצטבר בקופה, בשביל לקנות שני פמוטים מכסף טהור, ואף מקדמה מכובדת להזמנת מנורה מעשה אומן.

למחרת לבשו שניהם בגדי שבת, ופנו אל חנותו של ר' זלמן הצורף, ע"מ לרכוש את הפמוטים אליהם נכספו כל השנה, כל עצמותיהם אמרו שירה, "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"... והנה בעיקול האחרון של השביל לפני חנותו של הצורף, הגיע למולו חברו ר' אהרן לייב, עמו היה קשור קשרי חברות עמוקים במשך שנים רבות. ור' לייבל"ה מתבונן בו ומבחין שפניו של חברו אינם כתמול שלשום, הוא תפס בידו ולקחו הצידה כשהוא שואל לשלומם ולמצבו.

במקום תשובה פרץ ר' אהרן לייב בבכי קורע, ורק לאחר שכנועים סיפר לחברו על המצוקה הקשה אליה נקלע, כך שאף אוכל להביא לילדיו אין ביכולתו.

בליבו של ר' לייבל"ה התחוללה סערה נוראה, מצד אחד רצה לאחל לחברו ש"ה יעזור"... ולהמשיך בדרכו לרכוש את הפמוטים להם נכספו הוא ואשתו במשך כל השנה, אך מאידך, יש ביכולתו להושיט יד לעזרה, סכום הכסף שבכיסו יביא ללא ספק לשמחה ושינוי במצבו של חברו, מה עדיף? ומה יהיה עם ההבטחה של "זההיר בנר הווין לו בנים תלמידי חכמים?".

המלחמה שהתחוללה בקרבו ברגעים ספורים אלו הייתה עצומה. לפתע הבריקה במוחו מחשבה, הרי בורא עולם מצרף מחשבה טובה למעשה, ויודע כי בכל מאווי רציתי לרכוש פמוטים מהודרים לשבת, ושמשתוקק אני לבנים תלמידי חכמים, אבל הקב"ה הוא שזימן לי את המפגש הזה, ולכן את הכסף אתן לחברי ר' אהרן לייב ואעשה עמו חסד, ובורא עולם יצרף את רחשי ליבי ורצוני העז למעשה, ועל אתר הוא שלף את ארנקו ואמר לו ר' אהרן לייב, "קח לך את הנמצא כאן, כרגע איני זקוק לזה וכשירוק לך תשיב לי", הוא תקע את ארנקו בכיף, ידו של חברו, סב על עקבותיו לעבר ביתו, כשבדרך הוא מסביר לאשתו את פשר מעשיו, ואף היא הכשרה בנשים, הצטרפה לשאיפת בעלה בתפילתו, כי בורא עולם יצרף גם את חלקה בפמוטים למען יזכו לבנים תלמידי חכמים.

באותה שבת כשהדליקה את נרות החלב בכוסות החרס המפויחים, נשאה תפילה על ילדיה ואמרה "אלו הנרות יעלו לפניך כבאילו הם פמוטי כסף דולקים בשמן זית זך, ואורם יחלחלו אל ליבות בני ויאיר בהם את אור תורתך הקדושה", את פניה שטפו הדמעות והיא לא פסקה מלבקש להתחנך ברגעים מרגשים אלו. עלתה תפילתה ותפילת בעלה אל המורמים והרעושה עולמות, גדלו הילדים ונשלחו לשיבות, ליבם נפתח לאהבת ה' ולתורתו, ובמשך השנים הפכו לתלמידי חכמים מופלגים ביותר, וצעיר הילדים "השובב" מכולם, נלקח ברבות הימים לחתן אצל מן המשגיח הדגול ממיר ר' ירוחם זע"א.

תפילה

פוחת את ידך ומשביע לכל חי רצון

יש להבין, מה מוסיף הפסוק הזה על הפסוק הקודם המדבר גם הוא על הפרנסה - 'עניי כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו?'

וישנם שתי תשובות בדבר:

א] הצ"ח (ברכות ד:): מבאר, שהפסוק הקודם מדבר על עשירים שיש להם כל צרכם, ופסוק זה על אלה שאין להם, אך השי"ת נותן להם הכח להיות מסתפקים במה שיש להם ומרוצים במצבם, ע"ש. והאירוי שלמדנו מדבריו דבר מעניין ונפלא, שהרי בפסוק כתוב 'ומשביע לכל חי רצון', זה אומר שהשי"ת נותן את הכח להיות שבע רצון לכל חי, רק השאלה האם משתמשים בו...

ב] בהקדמת שו"ת ארץ צבי מבאר, שהפסוק הקודם מדבר על נתינת עצם האוכל, אך כאן מדובר כמה יהיה מרוצה מהאוכל, כמה יהיה טעים לו, וזו השגחה פרטית בפני עצמה, כמבואר באבות דרבי נתן ששניים אוכלים מאותה קערה, וכל אחד טועם לפי מעשיו!

שונה הלכות

ראובן ראה את פניו של שמעון ידידו, והנה אינם כתמול שלשום.

מהו העניין שרובץ עליך? שאל ראובן.

'אני חייב שלשים אלף שקל ללוי וכבר הגיע זמן הפירעון ואין בידי פרוטה לפורטה'.

ראובן הושיט ידו לכיס חליפתו ושלף משם כבמטה קסם חבילת מזמנים והושיט אותה לשמעון, תוך כדי שהוא מציין שספר את השטרות ויש בהם מלא הסכום. 'כשיהיה לך תחזיר לי' הפטיר בחיוך אדיב.

שמעון לא התמהמה ורץ מיד ללוי לשלם את חובו, לוי קיבל את חבילת המזמנים בשתיקה ולא אמר דבר. אך למחרת מתקשר לוי לשמעון וטוען שספר את חבילת השטרות והיה חסר בו שטר של 200 ₪.

שמעון הנבון לא ידע את נפשו, 'איני יודע מה לומר לך, יתכן שאתה צודק', אולם מצד שני הרי ראובן שמסר לי את החבילה אמר שספר את הכסף, ואולי הוא ספר כראוי ואתה טעית בספירתך. שמעון פנה לדיין לברר מה דינו, האם חייב לשלם, או שמא מכח הספק הוא פטור?

שיכל את ידיו, כי מנשה הבכור

לשם מה שיכל יעקב אבינו את ידיו?

ב"באר הפרשה" כתב על כך: עוד ביאור שמעתי מהגה"צ רבי מנחם מנדל מנדלזון זצ"ל, רבה של קוממיות, שפעם שאל אחד מ'בעלי בתים' את אביו הגה"צ רבי בנימין מנדלזון זצ"ל מדוע יעקב 'שיכל את ידיו' ולא החליף ביניהם את מקום עמידתם?

ענה לו הגר"כ, שמבואר בספרים הקדושים שהיה ויכוח בין יעקב אבינו ליוסף ב'שיטות' בעבודת ה', איזו דרך ישרה היא שיבור לו האדם.

בא יעקב אבינו ולימד אותנו לדורות, שכאשר יש ויכוח בינך לבין רעך, אל תבלבל אותו שיוזה וילך כדרכך, אלא הנח לו שישאר לעמוד על מקומו ודרכו, ותשנה ותזיז את עצמך. לכן השאיר את אפרים ומנשה כמו שהעמידם יוסף, ושיכל את ידיו שלו".

לעילוי נשמת

ר' ברוך שמעלקא בירנרד בן יהודה לייב ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.